
Mededelingenblad van het Sint Jozefkoor

Jaargang 15, nummer 1

maart 2005 redactie:

Maartje Kater
Silvère van Lieshout

Pasen: een nieuwe kans!

Pasen betekende vroeger bij veel mensen het begin van weer een nieuw seizoen. Na maanden binnenshuis bij de warme haard gezeten te hebben, werd het tijd voor de paasschoonmaak. Twee weken van te voren begonnen de mensen hier al mee. Ze maakten alles schoon en borgen de winterkleden op. De zomerkleden werden gewassen en als ze iets nieuws wilden kopen, deden ze dat nu. Ieder zag er op zijn paasbest uit.

Voor ons als Christen was het Paasfeest echter meer. Het is het mysterie van ons geloof. Jezus Christus, die gekruisigd en begraven was, is verrezen. En dat wilden we weten! Het paasontbijt – altijd later in de ochtend omdat pas na de Heilige Mis op paaszondag gegeten mocht worden – was de eerste uitgebreide maaltijd na een lange periode van vasten.

Maar Pasen is nog meer dan enkel het herdenken van iets dat lang geleden is gebeurd. Bij Pasen draait het om de betekenis van het menszijn. Het laat zien dat het leven niet zomaar afgelopen is. Jezus, die als zoon van God aan het kruis sterft voor de zonden van de mensen en weer opstaat uit de doden – het klinkt misschien wat zwaar – maar, het is wel de kern van ons geloof.

Terecht dus dat Pasen en de Goede Week uitgebreid worden gevierd, te beginnen op Palmzondag met de herinnering aan de intocht in Jeruzalem. Later in die week, op Witte Donderdag, als we gedenken dat Jezus het brood deelde en wijn dronk met zijn leerlingen en op Goede Vrijdag wan-

neer we stil staan bij de kruisiging. En dan wordt het zaterdag, de dag waarop 's avonds de paaskaars weer wordt aangestoken en de klokken mogen luiden, eigenlijk om de verrijzenis al te vieren, want voor de Joden begint een nieuwe dag al op de avond ervoor. Maar de volgende ochtend is het echt Pasen.

"Christus is opgestanden"

Je kunt pas je volle zelf zijn als je probeert zo goed mogelijk te leven. Maar ja, niemand is perfect dus daar moet je wel de kans voor krijgen. De dood en de verrijzenis van Christus staan voor die nieuwe kans. Een kans van God, die liefde is en ons nooit zal laten vallen.

Moge het licht van de paaskaars in onze harten blijven branden.

Een zalig Paasfeest toegewenst,

Theo Bastiaans,
voorzitter.

Rooster

Za. 19 maart Hoogfeest Sint Jozef, 9.30 u repetitie, 10.00 u H.Mis
Introïtus Justus 508; Graduale Domine 509
Tractus Beatus 481; Offertorium Veritas 483
Communio Joseph 552; Hymne Te, Joseph
Vaste gezangen van de VIIIe mis IIIe Credo

Za. 19 maart repetitie gregoriaans
Zo. 20 maart Palmzondag speciaal boekje

Do. 24 maart Witte Donderdag speciaal boekje
18.30 u rep.

Vr. 25 maart Goede Vrijdag speciaal boekje
19.00 u H. mis
18.30 u rep.
19.00 u viering

Za. 26 maart	rep. meerstemmig <u>21.30</u> u Paaswake (voor de drie kerken) Speciaal boekje
Zo. 27 maart	Paaszondag 9.00 u rep. 9.30 H. Mis Speciaal boekje Vaste gezangen meerstemmig - Credo III
Za. 2 april	rep. gregoriaans
Zo. 3 april	Tweede zondag van Pasen Vaste gezangen van de I ^e mis Credo I Victimae; Regina Caeli
Za. 9 april	rep. meerstemmig
Zo. 10 april	Derde zondag van Pasen
Za. 16 april	rep. gregoriaans
Zo. 17 april	Vierde zondag van Pasen
Za. 23 april	rep. meerstemmig
Zo. 24 april	Vijfde zondag van Pasen
Za. 30 april	geen repetitie
Zo. 1 mei	Zesde zondag van Pasen

Rome – Reis

Za. 14 mei	rep. gregoriaans
Zo. 15 mei	Pinksteren

Meerstemmige repetities:

- Zaterdag 21 mei
- Zaterdag 4 juni
- Zaterdag 18 juni
- Zaterdag 2 juli (laatste meerstemmige rep. voor zomervakantie)

Onze jarigen

1 maart: André van de Laar
22 maart: Jan Swinkels
24 maart: Wim van Hugten

9 april: Jan de Bruijn
17 april: Maud Brugmans
28 april: Mijke Bastiaans

22 mei: Maartje Kater
25 mei: Stan Gruijters
28 mei: Gerard Akkermans

Bestuur, dirigenten en leden feliciteren u van harte en wensen u een fijne verjaardag toe.

Gregoriaanse liturgie en semiologie (vervolg)

2 Liturgische soorten Gregoriaanse gezangen

De liturgie van de westerse kerk, en in beginsel ook die van de oosterse kerk, heeft de tweedeling: Mis en Officie of Getijden. De mis is de belangrijkste gebedsdienst met zijn eucharistie- en communieviering. De Getijden omvat het geheel van de overige dagelijkse breviergebeden die priesters en monniken op bepaalde tijden moeten lezen of zingen.

2.1 De Mis

De misgezangen zijn onderverdeeld in vaste gezangen of ordinarium (dezelfde tekst) en wisselende gezangen of proprium (tekst verandert per mis).

Tot het ordinarium behoren: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus en Agnus Dei. Gezangen die in het Kyriale en Graduale zijn opgenomen.

Tot het proprium behoren:

Introitus psalmodie	= Intocht van de geestelijken
Graduale responsorium	= Antwoord op de eerste lezing
Alleluia	= Inleiding op het Evangelie
Tractus	= Vervangt in de vastentijd het Alleluia
Offertorium	= Gezang tijdens bereiding van de offergaven
Communio psalmodie	= Gezang tijdens communie uitreiking

Deze gezangen zijn opgenomen in het Graduale.

2.2 De Getijden

De Getijden zangboeken zijn het antiphonale en het psalter die in de jongste drukwerken zijn samengebundeld tot het Antiphonale Monasticum afgekort het AM.

Omdat er nog al wat gebedsuren in de kloosters zijn die zingend worden uitgevoerd, bevat het Officie een omvangrijke hoeveelheid gezangen, variërend van Psalmodieën, Cantilaties (gezongen liturgische lezingen uit de Schrift, de werken van de vaders, kerkleraren of kerkelijke schrijvers en verhalen over de levens van heiligen), Oratio's, Acclimaties, en Litanieën. Al deze gezangen hebben min of meer dezelfde grondvorm wat melodiebouw betreft.

3 Bouw Gregoriaanse composities

Om beter te begrijpen hoe de Semiologie de theorie van de School van Solesmes heeft verrijkt, eerst iets over de bouw van gregoriaanse melodieën en de historische ontwikkeling. De gregoriaanse wetenschap onderscheidt vier soorten composities:

3.1 Gebonden /vormcompositie

3.2 Centonische /compositie

3.3 Vrije /vormcompositie

3.4 Alleluia /compositie

3.1 Gebonden /vorm (model)compositie

De oudste gregoriaanse gezangen zijn gebonden /vormcomposities. Gezangen waarvan de tekst onder een gegeven melodie is geplaatst. Zo'n melodie heet oer- basis- of grondmelodie. Ze bestaat uit, in vaste volgorde, van elkaar opvolgende kleine melodische eenheden, de zogenaamde formules. Regels bepalen hoe de verschillende muzikale eenheden gecombineerd dienen te worden voor een bepaalde tekst. Het resultaat zijn groepen van gezangen met verschillende tekst maar bijna dezelfde melodie. Er is een gebrekkig verband tussen tekst en melodie.

3.1.1 Tekst en melodie:

De meeste misteksten zijn psalmverzen in prozavorm of prozatekst aan psalmverzen ontleend. In die verzen verschilt het aantal lettergrepen en liggen de klemtonen anders. Omdat ook de tekst voorgeschreven is en niet veranderd mag worden, ontstaan er bij het plaatsen van tekst onder de oermelodie problemen die om een oplossing vragen. De componist heeft

voor de opening van de melodie een bepaalde formule ter beschikking maar ook formules voor het eerste woordaccent, de eerste tussenslot lettergreep, het volgende woordaccent, de eerste komma, de tweede komma en tenslotte de muzikale afsluiting.

Wat de tekst betreft, een psalmvers is meestal tweeregelig. Beide versheften bevatten een uitspraak. Beide uitspraken zijn doorgaans op elkaar betrokken. Dikwijls versterken zij elkaar (parallelisme) door aanvulling, onderbouwing of motivering. Zie de volgende voorbeelden:

Psalm 23.1 Een psalm van Koning David:

De Heer is mijn herder,
mij zal niets ontbreken.

Psalm 34.1 Een zogenaamd alfabetisch gedicht van Koning David:

Loven wil ik de Heer te allen tijde,
de lof Gods geef ik stem, altijd weer.

3.1.2 *De psalmodie als basis:*

Als prototype (standaard) voor de gebonden/vormcompositie gebruikt de componist de al langer bekende psalmodie die bij volledige toepassing er zo uitziet:

Initium of inleiding, recitatief of tenor één met flexa (stembuiging), tenor twee, meditatio (voorbereiding) of middencadens, reïntonatio (herstart), recitatief of tenor drie gevolgd door een terminatio, conclusio of slotcadens.

De componisten hebben de melodieën voor mis en officiegezangen dan ook meestal volgens dit schema gebouwd. Dit procédé is geen star iets. Het ontwikkelt zich in de loop van de tijd door verruiming van de formules en uitbreiding van de schakelconstructies. Zo zijn de toonrijke versieringen of melismatische composities ontstaan uit de oorspronkelijk simpele syllabische (recitatieven) en iets rijkere neumatische gezangen.

3.1.3 *Hoogontwikkelde modelcompositie:*

Zoals eerder gememoreerd, is één van de drijfveren achter de vormontwikkeling het probleem dat de componist tegenkomt bij het indelen van de oermelodie over meer of minder lettergrepen en boven woordaccenten op andere plaatsen. Door middel van onderdrukken of het juist uitbreiden van openings- of slotformules; door het combineren van formules tot een groter geheel of juist door splitsing het verkleinen ervan; zoekt de componist naar een oplossing. In de loop van de tijd zijn er op die manier hoog ontwikkelde modelcomposities ontstaan. Dit proces is o.a. kort en bondig

beschreven in het pas verschenen boek: "Einführung in den Gregorianischen Choral" van Bernhard K Gröbler 2003. Reden om hieraan een aantal gegevens en voorbeelden ter illustratie te ontleen zoals de volgende groepen van typische modelcomposities:

Gradualia in de tweede modus van het type Justus ut Palma (Graduale Triplex pagina 510 maar zie ook pagina's, 25, 27, 30, 32, 33, 72, 101, 347, 428, 455, 520, 646, 670). Zie "Notenbeispiel 10" hierna.

De uitsluitend in tweede of achtsteodus gecomponeerde Tractussen. Jammer om deze prachtige oercomposities als zij wat lang uitvallen, zoals “Qui habitat” GT pagina 73 en “Deus, Deus meus” GT 144, in te korten of helemaal of gedeeltelijk te reciteren.

Alleluia verzen in de achtsteodus zie Graduale GT pagina's: 16, 43, 214, 236, 266, 413, 416, 431.

greatest

I. T. A₁ T₁ A₂ M R T₂ A₃ dancant

Cantus * ut palma flore- bit : sicut ce- drus Libe- ni T₂ mul- tipli- ca- tur

I_A A₁ T₁ A₂ M R T₂ A₃

B occidit * me- is mu- da me do- mi- ne : et ab al- le- nis

T₁ A₁ T₁ A₂ M R T₂ A₃

Xi- stie. * De- mi-ne pot-eris : tu- am, et ve- ro

T₁ A₁ T₁ A₂ M R T₂ A₃

Quere * De-us vir- tu- um, conser- ue nos : es osan- de fa- ci- en- te- am.

I. A₁ T₁ A₂ M R T₂ A₃

N o- b' * pe- so- it tabernacu- lum su- um : et i- pse tamquam spec- tus

I_A A₁ T₁ A₂ M R T₂ A₃

Somno * cre- do quies- co e- tus et ocu- lus : aus

T₁ A₁ T₁ A₂ M R T₂ A₃

Notenbeispiel 10

Synopse der Anfänge mehrerer Gradualien des II. Modus.

verschiedene Inten. T, T. Tenores, A, Akzent des letzten Wortes des ersten Abschnittes. A, Akzent des ersten (wichtigen) Wortes des ersten Abschnittes. M Mediano, R Reintonatio, A, erster Akzent nach der Reintonation usw.

Wat opvalt bij al die gebonden /vormcomposities uit de oudste periode van het gregoriaans is de behoefte van de componist om er naar te blijven streven de tekst zo zinvol mogelijk te declameren. Bedenk dat ook de lezingen werden geciteerd. Het graduale responsorium was een antwoord op de eerste lezing, het alleluia, waarover later meer, een inleiding op het evangelie. De karakteristiek van tekst declameren heeft zich in de verdere compositorische ontwikkeling van het Gregoriaans voortgezet. De Semio-logie verklaart hiermee voor een deel de verscheidenheid van de tekens in de handschriften. Anders geformuleerd: Muzikaal gezien hebben deze gezangen veelal dezelfde formules maar vanwege de tekst een ander ritme.

Wordt vervolgd.
Antoon Wijnen

Mededeling van de redactie

Het volgende mededelingenblad zal geheel geweid worden aan de koorreis naar Rome. De Rome-commissie zal zorgen voor de nodige informatie over de reis, met onder andere de deelnemerslijst, de kamerindeling en het programma. Het blad zal in de tweede helft van april uitkomen.

De redactie wil wel graag de leden die meegaan vragen om bijdragen voor het mededelingenblad daarna. Daarin willen we een korte impressie geven van onze belevenissen in Rome. Verder zullen daarin ook weer de vaste rubrieken aan bod komen.

**Kopij voor dat blad graag inleveren:
uiterlijk 20 mei 2005**

sintjozefkoor@hotmail.com

archief